

*Verandering in de Grondwet, strekkende tot uitbreiding
van het aantal leden van de Tweede Kamer der
Staten-Generaal*

MEMORIE VAN ANTWOORD
(Ingezonden bij brief van 21 Juli 1952)

No. 6

De Regering heeft met belangstelling kennis genomen van het Voorlopig Verslag in tweede lezing van de Tweede Kamer over de verandering in de Grondwet, strekkende tot uitbreiding van het aantal leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Mede namens de Minister-President, Minister van Algemene Zaken, merkt de ondergetekende naar aanleiding van dit verslag het volgende op.

Met de in alinea 2 van het Voorlopig Verslag tot uiting komende opvatting, dat de beschouwingen zich thans dienen te beperken tot het vóór en tegen van de onderhavige voorstellen, stemt de ondergetekende in.

Door sommige leden, die ook ten gronde tegen de thans aan de orde zijnde voorstellen bezwaar hebben, zijn tevens bedenkingen geopperd tegen de procedure.

Voor de indiening is de omstandigheid, dat zij is geschied onder een demissionair Kabinet, irrelevant. Terecht is dan ook van verschillende zijden aangevoerd, dat zij een staatsrechtelijke plicht van *elk* Kabinet is; zij is immers een zaak van zuiver formele aard, aangezien het niet gaat om voorstellen van de Regering, maar om een wet, houdende voorstellen van de wetgever, die volgens artikel 204 der Grondwet door de nieuwgekozen Kamers der Staten-Generaal in ieder geval moeten worden behandeld en in zover gezegd zouden kunnen worden van rechtswege aan de orde te zijn. Er zou derhalve een bijzondere reden of oorzaak moeten zijn om de wetsontwerpen niet aanstonds bij de aanvang van de zitting der nieuwgekozen Kamers in te dienen, en die was niet aanwezig.

Het verwijt van een tekort aan deferentie voor de nieuwe leden der Kamer kan het Kabinet dan ook moeilijk aanvaarden. De ondergetekende kan wel instemmen met de vele leden, die een spoedige beslissing nopens dit voorstel wenselijk achten, ten einde bij aanneming met de vereiste meerderheid te kunnen bewerkstelligen, dat de uitbreiding van het aantal leden bij of althans spoedig na de opening van de aanstaande gewone zitting haar beslag zal hebben gekregen, en daarom wil de Regering van haar kant daartoe ook medewerken.

In alinea 7 van het Voorlopig Verslag wordt de Memorie van Toelichting wel zeer summier genoemd. Ten deze moge, mede in verband met betekenis en omvang van deze Memorie van Antwoord, in het oog worden gehouden, dat het voor de Regering de vierde maal is, dat zij zich schriftelijk over de zaak moet uitspreken, de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp in eerste lezing medegerekend. Wellicht zou vermelding van de vindplaatsen der stukken, waarnaar in de Memorie van Toelichting wordt verwezen, het aan de nieuwe leden der Kamer iets gemakkelijker hebben gemaakt zich in de materie in te werken; de Regering heeft echter gemeend de zorg hiervoor aan de Kamer zelf te mogen overlaten. De Memorie van Toelichting is gesteld in de bij vorige Grondwetswijzigingen gebruikte vorm en het summiere karakter der Memorie vindt zijn rechtvaardiging in het boven aangegeven karakter van de indiening der wetsontwerpen.

Wat nu de wenselijkheid van de uitbreiding der Tweede Kamer aangaat, wordt gevraagd van de Regering te mogen vernemen, op grond van welke exacte feiten en gegevens

zij de uitbreiding noodzakelijk en urgent, ja zelfs een landsbelang acht. Dit verzoek komt de ondergetekende minder grond voor, omdat daarbij voorzit de gedachte, dat het voorstel zou kunnen en moeten berusten op exacte feiten en gegevens, als hoedanig dan door de hier aan het woord zijnde leden zelf de verhouding tussen het aantal volksvertegenwoordigers en het aantal inwoners ter sprake wordt gebracht. Deze en dergelijke exacte gegevens — men kan ook de verhouding tussen het aantal volksvertegenwoordigers en het aantal kiezers in de beschouwing betrekken — kunnen echter niet van doorslaggevende betekenis voor de zaak zijn, doch enkel dienen om door vergelijking met vroeger en met andere landen de gedachten enigermate te bepalen. Afgezien daarvan, blijft dan nog de vraag, welke consequenties uit de resultaten van de vergelijking mogen worden getrokken. De ondergetekende schroomt dan ook niet te verklaren, dat het niet in de eerste en voornaamste plaats op grond van exacte feiten en gegevens is, dat de Regering de uitbreiding noodzakelijk en urgent acht.

De aan de Regering pertinent gestelde vraag, of zij de meerdere uitgaven, uit de uitbreiding voortvloeiende, werkelijk voor de volle 100 % verantwoord acht, beantwoordt zij, zoals de indiening van het wetsontwerp insluit, bevestigend. De ondergetekende moge er op wijzen, dat bij een materie als de onderhavige het ondoenlijk is, het vóór en tegen met de goudschaal in de hand af te wegen en aldus tot een eindoordeel te komen.

Gevraagd is voorts, of de Regering het euvel van de kleine partijen wel voldoende in haar beschouwingen heeft betrokken. Ten deze heeft de Regering van de aanvang af het standpunt ingenomen, dat de voorgestelde uitbreiding moet worden beoordeeld los van de vraagstukken rondom het partijwezen; deze laatste stellen zich ook reeds bij het tegenwoordige aantal leden der Tweede Kamer, en indien kleine partijen of de kans op vergroting van het aantal daarvan een euvel wordt geacht, blijft een tegengaan daarvan evengoed nog mogelijk na uitbreiding van het aantal Kamerleden.

Dit standpunt brengt mede, dat de ondergetekende thans niet behoefte in te gaan op hetgeen nog ten principale in de alinea's 27—33 van het Verslag wordt gerelateerd omtrent kleine partijen, evenredige vertegenwoordiging en democratie, en dat de Regering voor het tegenwoordige niet verder kan gaan dan de reeds gedane toezegging tot instelling van een Staatscommissie, die zich met deze materie zal bezighouden. Inderdaad heeft die instelling nog niet haar beslag gekregen. De samenstelling der commissie ondervond enige moeilijkheden; de besprekingen daaromtrent zijn nog gaande.

Ook het vervolgens geopperde bezwaar tegen fracties van niet minder dan 45 leden behoort bij de vraagstukken van het partijwezen. Vooreerst lijkt het de ondergetekende niet juist zich hierbij geheel in te stellen op de bestaande partijgroeperingen. Een fractie van 45 leden is ook bij een ledental van 100 denkbaar. Een en ander behoeft voorts in het kader van het parlementair stelsel geenszins bezwaren op te leveren. Verwezen zij in dit verband naar andere Parlementen.

Het is niet uitgesloten, dat de vergroting van het aantal Kamerleden enige vertragende uitwerking op de parlementaire arbeid zal blijken te hebben; onvermijdelijk kan dit echter niet zijn en de wal zal het schip wel keren zonder dat dit nog behoefte te leiden tot sterke beperking van de spreektijd.

De leden, die vroegen op welke wijze de Regering uitvoering denkt te geven aan het bij het amendement-Andriessen ingevoegde artikel 111a in zake de stemoverdracht, zijn ook bij het stellen van deze vraag reeds uitgegaan van de gedachte, dat de beslissing daaromtrent aan het nieuwe Kabinet zou moeten worden overgelaten. Inderdaad is dit het geval. Dat niet het demissionnaire, doch het nieuwe, nog te vormen Kabinet dit wetsontwerp had behoren in te dienen en het in ieder geval verder met de Kamer behoort te behandelen, is een opvatting, welke de ondergetekende slechts zeer ten dele kan onderschrijven; naar zijn overtuiging mag die opvatting niet doorslaggevend zijn. De ondergetekende kan zich in zake artikel 111a verder in het algemeen aansluiten bij de leden, die in de derde alinea, volgende op de zoëven bedoeld, aan het woord zijn.

Dat uitbreiding van de Tweede Kamer zonder evenredige verhoging van het aantal leden der Eerste Kamer een wijziging zou brengen in de getalsverhouding tussen beide Kamers, is voor de Regering de grond geweest, waarop zij tevens uitbreiding van de Eerste Kamer heeft voorgesteld. Nu evenwel de Eerste Kamer dat voorstel heeft verworpen, nadat zij de uitbreiding van de Tweede Kamer had aangenomen, zodat laatstbedoeld wetsvoorstel niet eens meer had kunnen worden ingetrokken, gesteld dat de Regering dat had willen bevorderen, ligt het op de weg van de Regering thans haar standpunt tegenover uitbreiding enkel van de Tweede Kamer definitief te bepalen. Een onverbrekkelijk verband tussen de beide voorstellen in eerste lezing tot uitbreiding onderscheidenlijk van de Eerste en van de Tweede Kamer heeft de Regering van de aanvang af slechts gezien en gelegd in deze zin, dat in geen geval enkel de Eerste Kamer in ledental zou mogen worden verhoogd. De ondergetekende is dan ook van oordeel, dat het achterwege blijven van uitbreiding der Eerste Kamer geen genoegzame grond is om van uitbreiding der Tweede Kamer af te zien; het bezwaar tegen wijziging van de sterkteverhouding kan nooit zeer klemmend zijn, omdat de bestaande verhouding op zich zelf geen norm is.

Aan de in het Verslag (alinea 19) vervatte beschouwingen over amendering meent de ondergetekende stilzwijgend voorbij te mogen gaan.

De ondergetekende is het uiteraard eens met de vele leden, die menen, dat bezwaren, ontleend aan de aanneming van het amendement-Andriessen in zake stemoverdracht, aan de uitbreiding niet in de weg mogen staan. Voor de ondergetekende is er dan ook in dit stadium geen aanleiding tot bestrijding van artikel 111a, noch om in te gaan op hetgeen ter verdediging daarvan in het Verslag is aangevoerd.

Het is de ondergetekende niet duidelijk, waarom Additioneel artikel IVa niet zou worden gedekt door de considerans. Blijkens de considerans strekt het voorstel tot verandering in de Grondwet tot uitbreiding van het aantal leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Een verandering van deze aard sluit de noodzaak van een overgangsregeling in, welke daarmee geacht moet worden binnen het kader van de considerans te vallen.

De Minister van Binnenlandse Zaken,
BEEL.